

Książka jest pierwszą autorską monografią przedstawiającą kompleksowo współpracę państw i organizacji międzynarodowych w zapewnieniu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego. Marian Bujnowski rozpatruje pojęcie bezpieczeństwa lotniczego, charakteryzuje rodzaje i źródła głównych zagrożeń współczesnego lotnictwa cywilnego oraz te jego elementy, które są szczególnie narażone na atak. Przedstawia kluczowe podmioty uczestniczące we współpracy międzynarodowej i rozważa ich rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa oraz analizuje polityczne, organizacyjne i ekonomiczne uwarunkowania tych działań. Część książki Autor poświęcił omówieniu roli Polski w systemie międzynarodowej współpracy w dyskutowanej dziedzinie. Bujnowski łączy prezentację obowiązujących standardów z krytycznym komentarzem, który odnosi się zwłaszcza do wpływu uwarunkowań politycznych i ekonomicznych na zapewnienie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego.

Marian Bujnowski – doktor inż. pilot, ekspert lotniczy w zakresie bezpieczeństwa i ochrony lotnictwa cywilnego. Absolwent Wyższej Oficerskiej Szkoły Lotniczej i Uniwersytetu Warszawskiego w zakresie stosunków międzynarodowych. Był pracownikiem Urzędu Lotnictwa Cywilnego, w którym zajmował się, między innymi, współpracą ze Zrzeszeniem Władz Lotniczych (Joint Aviation Authorities – JAA) i przystosowaniem polskich standardów lotniczych do europejskich wymagań bezpieczeństwa lotniczego (Joint Aviation Requirements – JARs). Od 2007 r. pracuje jako konsultant ds. bezpieczeństwa i ochrony lotnictwa cywilnego w międzynarodowych programach finansowanych przez Unię Europejską i Bank Światowy. Autor publikacji z zakresu współpracy międzynarodowej i lotnictwa cywilnego: *Jedwabny Szlak XXI wieku – międzynarodowy korytarz transportowy Europa – Kaukaz – Azja* (*Stosunki Międzynarodowe* 2012, t. 46, nr 2), *Jednolita Europejska Przestrzeń Powietrzna – ambicje a rzeczywistość* (Warszawa 2014).

Spis treści

Wykaz skrótów . 9

Podziękowanie . 15

Wprowadzenie . 17

Rozdział 1. Główne zagrożenia bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego – charakter i źródła . 21

1. Pojęcie bezpieczeństwa lotniczego . 21

1.1. Ewolucja myślenia o bezpieczeństwie . 22

2. Rodzaje zagrożeń współczesnego lotnictwa cywilnego . 24

2.1. Urowadzenie statku powietrznego . 27

2.2. Piractwo powietrzne . 28

2.3. Terroryzm powietrzny (lotniczy) – definiowanie zjawiska . 29

2.4. Bezprawne zawładnięcie statkiem powietrznym . 31

2.5. Akty bezprawnej ingerencji . 32

2.6. Akty wymierzone w bezpieczeństwo lotnictwa według kryteriów

europejskich organizacji międzynarodowych . 33

2.6.1. *Definiowanie aktów bezprawnej ingerencji*

w krajowych aktach prawnych . 34

2.7. Akty międzynarodowego terroryzmu lotniczego . 35

2.8. Terroryzm cybernetyczny . 38

3. Elementy lotnictwa cywilnego szczególnie narażone na zagrożenia . 40

3.1. „Atrakcyjność” statku powietrznego jako celu ataku terrorystycznego . 41

3.2. Klasyfikacja uprowadzeń samolotów . 42

3.3. Sposoby działania porywaczy i techniki terrorystyczne . 43

3.4. Konsekwencje aktów terroru powietrznego . 45

4. Źródła zagrożeń współczesnego lotnictwa cywilnego . 46

4.1. Pobudki sprawców czynów
przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego . 47

4.2. Terroryzm państwowy . 48

4.2.1. *Państwa zbójckie* 48

4.2.2. *Państwa upadłe* 49

4.3. Przystępczość zorganizowana . 50

4.4. Zagrożenia natury ekonomicznej .	52
4.5. Zagrożenia natury operacyjnej i czynniki psychologiczne .	57
4.6. Zestrzelenia cywilnych samolotów pasażerskich .	60
4.6.1. <i>Niezamierzone zestrzelenie cywilnych statków powietrznych</i> .	65
4.6.2. <i>Zestrzelenie boeinga 777 Malezyjskich Linii Lotniczych (lot mh17)</i> .	66
4.7. Zagrożenia ze strony bezzałogowych statków powietrznych .	74
4.8. Zniszczenie cywilnego statku powietrznego ze względów bezpieczeństwa .	79
6	
4.9. Niebezpieczne „gry i zabawy” .	79
4.9.1. <i>Gry wojenne – niebezpieczne zachowania wojskowych statków powietrznych</i> .	80
4.9.2. <i>Zabawy laserami</i>	83
5. Podsumowanie .	84
Rozdział 2. Uwarunkowania zapewnienia bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego: polityczne, organizacyjne, prawne i ekonomiczne .	
1. Podmioty uczestniczące we współpracy międzynarodowej i ich rola w zapewnieniu bezpieczeństwa lotniczego .	87
1.1. Rola państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa lotniczego .	89
1.1.1. <i>Prawa państwa wynikające z konwencji chicagowskiej</i> .	89
1.1.2. <i>Zobowiązanie państwa do zapewnienia bezpieczeństwa lotnictwa</i> .	90
1.1.3. <i>Wykonywanie międzynarodowych norm i zaleceń icao przez państwo</i> .	91
1.1.4. <i>Funkcje państwa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa lotniczego</i> .	92
1.2. Organizacje międzyrządowe, alianse lotnicze oraz stowarzyszenia pracownicze i środowiskowe wobec problemu zagrożeń lotnictwa .	98
2. Istota i obszary współdziałania .	100
2.1. Status bezpieczeństwa w regulacjach organizacji lotniczych .	100
2.2. Płaszczyzny i zakres współdziałania .	101
2.2.1. <i>Płaszczyzny współdziałania w wymiarze globalnym</i> .	103
2.2.2. <i>Biura Regionalne icao</i> .	115
2.2.3. <i>Regionalne Grupy Bezpieczeństwa Lotniczego</i> .	117
2.2.4. <i>Programy współpracy w zakresie bezpieczeństwa operacyjnego i ciągłej zdatności do lotu</i> .	117
2.2.5. <i>Regionalne organizacje nadzorujące bezpieczeństwo lotnicze</i> .	121
2.2.6. <i>Regionalne organizacje badania wypadków i incydentów lotniczych</i> .	122
2.2.7. <i>Program współpracy technicznej Icao</i> .	123
2.2.8. <i>Fundusz bezpieczeństwa lotniczego</i> .	124
2.2.9. <i>Sieć Wzajemnej Pomocy w Sprawach Bezpieczeństwa</i> .	125
2.2.10. <i>Państwa, producenci sprzętu i fundacje w budowaniu systemu bezpieczeństwa</i> .	126
2.2.11. <i>Współpraca w zakresie bezpieczeństwa na lotniskach</i> .	133
2.2.12. <i>Współpraca w zakresie zagrożeń powodowanych przemieszczającym się pyłem wulkanicznym</i> .	137
2.2.13. <i>Współpraca w zakresie przeciwdziałania przemęczeniu załóg lotniczych</i> .	139
2.2.14. <i>Współpraca międzynarodowa w przypadku zagrożenia zdrowia publicznego</i> .	141
2.2.15. <i>Współpraca w przewozie materiałów niebezpiecznych</i> .	143
2.2.16. <i>Współpraca w zakresie podniesienia poziomu znajomości lotniczego języka angielskiego</i> .	145
7	
2.2.17. <i>Współpraca w zakresie polityki kadrowej specjalistów lotniczych</i> .	146
2.3. Zrzeszenie Międzynarodowego Transportu Lotniczego .	147
2.3.1. <i>Działania iata na rzecz bezpieczeństwa i ochrony lotnictwa</i> .	148
2.3.2. <i>Bezpieczeństwo – wspólny cel</i> .	151

2.3.3. Aktywność międzynarodowa .	152
2.3.4. Działalność szkoleniowa .	155
2.3.5. Procedury operacyjne .	155
2.3.6. Gromadzenie i wymiana informacji .	156
2.3.7. Działalność publikacyjna .	156
2.4. Grupa Banku Światowego .	157
2.4.1. Współpraca wbg z icao.	158
2.4.2. Perspektywiczne działania wbg .	159
2.4.3. Charakterystyka regionów i przykłady ważniejszych projektów lotniczych realizowanych przez wbg .	160
2.4.4. Międzynarodowa Korporacja Finansowa .	167
2.4.5. Partnerstwo publiczno-prywatne .	171
2.4.6. Agencja Wielostronnych Gwarancji Inwestycji .	172
2.5. Działania na rzecz bezpieczeństwa lotniczego podejmowane w Europie .	172
2.5.1. Filary europejskiej polityki bezpieczeństwa lotniczego .	173
2.5.2. Współpraca państw w ramach systemu bezpieczeństwa lotniczego w ue .	175
2.5.3. Działalność międzynarodowa ue w zakresie bezpieczeństwa lotniczego .	178
2.5.4. Inicjatywa sk ybrary – nowe podejście do współpracy w zakresie bezpieczeństwa lotniczego .	184
3. Uwarunkowania współdziałania .	185
3.1. Uwarunkowania polityczne .	186
3.2. Uwarunkowania ekonomiczne .	192
4. Podsumowanie .	197
Rozdział 3. Współdziałanie międzynarodowe w zapewnieniu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego. Zasady i formy .	
1. Międzynarodowe lotnicze umowy dwustronne .	203
1.1. Słabe strony międzynarodowych dwustronnych umów lotniczych .	204
2. Lotnicze umowy wielostronne .	206
3. Umowy lotnicze zawierane przez państwa członkowskie Unii Europejskiej .	208
3.1. Geneza .	208
3.2. Implikacje orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości .	210
3.3. Metodologia negocjacji umów dwustronnych w Unii Europejskiej .	211
3.4. Umowy lotnicze negocjowane na poziomie wspólnotowym .	214
3.5. Porozumienia zawarte przez easa .	216
4. Programy międzynarodowej współpracy .	218
4.1. Europejskie programy i plany współpracy .	219
4.1.1. Europejski program bezpieczeństwa lotniczego	219
4.1.2. Europejski plan bezpieczeństwa lotniczego	220
8	
4.1.3. Wspólnotowy program oceny bezpieczeństwa zagranicznych statków powietrznych	222
5. Podsumowanie .	224
Rozdział 4. Kierunki i tendencje rozwoju współdziałania i współpracy międzynarodowej w zapewnianiu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego .	
1. Promowanie polityki bezpieczeństwa .	227
2. Poszukiwanie konsensusu .	228
3. Międzysektorowa współpraca międzynarodowa .	230
4. Kształtowanie zrównoważonego systemu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego .	232
4.1. Znaczenie rzetelnej informacji .	235
4.2. Kontrola stosowania międzynarodowych standardów .	237
4.3. Zapewnianie wysokiego poziomu raportowania .	238
4.4. Podwyższanie efektywności ochrony lotnictwa cywilnego .	239
5. Polityka organizacji branżowych .	240
6. Szkolenie personelu .	241
7. Systemy bezałogowych statków powietrznych a bezpieczeństwo lotnicze .	243
8. Międzynarodowa współpraca na rzecz bezpieczeństwa lotniczego w Europie .	244
9. Podsumowanie .	247
Rozdział 5. Polska w systemie międzynarodowej współpracy	

w zapewnieniu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego	. 250
1. Działalność instytucji i organizacji międzynarodowych w zakresie bezpieczeństwa lotniczego – z udziałem Polski	. 250
1.1. Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego	. 251
1.2. Europejska Konferencja Lotnictwa Cywilnego	. 252
1.3. Eurocontrol	. 254
1.4. Środkowoeuropejska Grupa Rotacyjna	. 256
1.5. Grupa Wyszehradzka	. 257
1.6. Zrzeszenie Władz Lotniczych	. 258
2. Polska we współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego	. 259
2.1. Uprawnienia organów polskiej administracji rządowej do współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego	. 259
2.2. Postawa i zaangażowanie Polski we współpracę międzynarodową w zakresie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego	. 261
2.3. Działalność polskiej władzy lotniczej na forum międzynarodowym	. 265
3. Doświadczenia i wnioski wynikające z dotychczasowej współpracy międzynarodowej Polski w zakresie bezpieczeństwa lotniczego	. 268
4. Podsumowanie	. 270
Zakończenie	. 273
Bibliografia	. 281
Aneksy	. 299
Indeks nazwisk	.